

Informace

Informace o sjezdu polských sociálních pedagogů

„Není možné nechat svět takový, jaký je.“ (J. Korczak)

Současná česká i slovenská sociální pedagogika se hlásí k tradicím vytvářeným v 60. letech minulého století, které výrazně ovlivnila polská sociální pedagogika zejména prostřednictvím monografie R. Wroczyńského (ve slovenském překladu) s názvem *Sociálna pedagogika*. Kontakty s polskou sociální pedagogikou jsou tedy dlouhodobé a v posledních dvou dekádách pravidelně rozvíjené. Polští kolegové se účastní různých konferencí pořádaných v České republice (mj. konference České pedagogické společnosti), bývají i jejich spoluorganizátory (např. s Institutem mezioborových studií při FHS UTB ve Zlíně, nebo konference Sociália), dále se čeští i slovenští sociální pedagogové účastní mnoha konferencí pořádaných v Polsku. Rozvíjí se také spolupráce v publikační činnosti, poněkud méně je navázaná spolupráce v oblasti výzkumné.

Vzhledem k těmto vzájemným pravidelným kontaktům považujeme za zajímavé informovat odbornou „sociálně pedagogickou obec“ o konání V. Sjezdu polských sociálních pedagogů s názvem **Sociální pedagogika ve službě člověku a hodnot XXI. století** ve dnech 26. - 28. listopadu minulého roku v hotelovém komplexu nedaleko Varšavy. Jeho hlavním organizátorem byla Univerzita kardinála S. Wyszyńského ve Varšavě a Výbor pedagogických věd Polské akademie věd v čele s profesorem T. Pilchem. Ke spolupořadatelům patřila Katolická univerzita v Eichstättu-Ingolstadt, Fakulta pedagogiky a psychologie Univerzity v Białymstoku a Pedagogium - Vyšší škola sociálních věd ve Varšavě. Konání sjezdu bylo inspirované výrokem J. Korczaka uvedeném v nadpisu článku.

Tento sjezd po mnoha letech navázal na dlouhou tradici konání sjezdů polských sociálních pedagogů. Jejich program měl a doposud má obvykle dvě hlavní funkce. První se týká rozvoje sociální pedagogiky, vytyčení nových cílů a úkolů, informování o výzkumných aktivitách a také nabízí prostor pro debaty o vzdělávání sociálních pedagogů a jejich profesním uplatnění. Druhou funkcí byla a je kritika negativních sociálních vlivů, kritika různých forem sociální nespravedlnosti, marginalizace a sociálního vyloučení z pedagogické perspektivy.

Podíváme-li se krátce na historii konání sjezdů, pak první se konal v roce 1937 ve Varšavě. Zorganizovala jej skupina absolventů oboru sociálně osvětová práce, kteří byli žáky H. Radlińské. Na sjezdu byly vytyčeny hlavní úkoly sociální pedagogiky, které byly spatřovány v posílení profese sociálních pracovníků-pedagogů, kteří v době důležitých politických změn přebírali odpovědnost za osvětu a výchovu, upozorňovali na nutnost dodržování lidských práv a vytvářeli nové metody práce inspirované německou sociální pedagogikou a prací.

Druhý sjezd se konal v roce 1947 v Lodži. Byla to doba poválečné obnovy, kdy se Polsko vzpamatovalo z tvrdých dopadů II. světové války nejen v ekonomice, ale i v kultuře a vědě. Sjezd se konal na počest 50. výročí vědecké práce H. Radlińské. Tématem sjezdu bylo vzdělávání sociálních pracovníků - pedagogů a stanovení úkolů sociální pedagogiky v době obnovy polské společnosti. Jubilantka vystoupila s referátem Postoj sociálních pracovníků-pedagogů. Jak uvádí W. Theiss (2013, s. 31) narušila neoromantickou představu o této profesi. „Pro výkon profese (...) je třeba zralosti psychické i fyzické, potřebné jsou vlastní etické normy a přesvědčení. Pracovník (...) dělá černou práci. Nejen studium, nejen teoretické koncepce, ale skutečnost, že jsem dělala tuto černou práci, mě připravila k odborné činnosti“ (Theiss, 2013, s. 31). Konání sjezdu také prezentovalo činnost nově vzniklé katedry sociální pedagogiky na Univerzitě v Lodži (květen 1945) a Polské společnosti sociální služby (1946). Vznik obou iniciovala a vedla je právě H. Radlińská.

Třetí sjezd se konal v roce 1957 ve Varšavě. K jeho organizátorům patřila nová nastupující generace sociálních pedagogů, která je známá i v České republice. Je možno zmínit zejména R. Wroczyńskiego, I. Lepalczyk, A. Kamińskiego. Sjezd byl připravován v době politických změn, kdy byl skončením stalinistického režimu v Polsku s optimismem očekáván nástup demokratizace společnosti, konec iracionálnosti a dehumanizace společnosti. Cílem jednání sjezdu byla rehabilitace sociální pedagogiky, návrat k myšlenkám H. Radlińské a obnovení pracovišť zabývajících se systematickou přípravou sociálních pedagogů a sociálních pracovníků. Jednání účastníků inspirovala kritika společnosti a kvality vzdělávání ve stati R. Wroczyńskiego *O właściwe widzenie zagadnień wychowawczych* (O správných vizích ve vzdělávání) a stať A. Kamińskiego *Różne formy samorządnej działalności młodzieży* (Různé formy samosprávných činností mládeže) o potřebách a možnostech sociálně pedagogické práce s mládeží. Výsledkem snah, které byly jasně postulovány na tomto sjezdu, byla reaktivace katedry sociální pedagogiky na Univerzitě v Lodži a vznik katedry sociální pedagogiky na varšavské univerzitě čímž došlo k vytvoření výzkumné a vzdělávací základny pro rozvoj oboru.

Následovala poměrně dlouhá perioda, v níž v Polsku, tak jako v jiných tzv. socialistických zemích, byla společnost pod diktátem Sovětského svazu a politiky komunistické strany. Ovšem v Polsku došlo k narušení „hegemonie Moskvy“, v září roku 1980 vzniklo nezávislé odborové hnutí Solidarnita, které přineslo demokratizaci společnosti, nové občanské svobody a tím i nové podmínky, v nichž působila sociální pedagogika. Právě tyto zásadní společenské změny iniciovaly konání IV. Sjezdu sociálních pedagogů v roce 1981 ve Varšavě. K organizátorům patřil T. Pilch, významná postava současné sociální pedagogiky. Cílem nebylo od základů změnit sociální pedagogiku a přípravu profesionálů, protože sociální pedagogika „i v nejhorších časech nerežignovala na demokratické, humanistické myšlenky pomoci člověku v obtížích“ (Theiss, 2013, s. 35), ale stanovení nových cílů a aktualizace obsahu činností odpovídajícím novým společenským potřebám. Zájemcům o podrobný průběh sjezdu a jednotlivá vystoupení účastníků je k dispozici spis *Pedagogika społeczna – poszukiwania i rozstrzygnięcia* (1984).

Nyní obrátíme pozornost k poslednímu V. sjezdu, kterého se zúčastnilo asi 160 sociálních pedagogů, sjezdu se účastnili také zahraniční hosté z Německa, jeden ze Slovenska a jeden z Česka. Zájem o účast přesahoval možnosti organizátorů a jejich výběr byl ponechán k úvaze organizačnímu a vědeckému výboru. Jak bývá i v České republice obvyklé, tak velkou většinu účastníků tvořili zástupci všech kateder sociální pedagogiky v Polsku jak z univerzit, tak vyšších pedagogických škol, vybraní doktorští studenti, podstatně méně bylo zástupců z praxe. Jednání bylo organizačně rozděleno do tří dnů, první den začalo odpoledním společným plenárním zasedáním a následně pokračovalo dvěma sekcemi – Život člověka v podmínkách sociálních změn a Základní prostředí života člověka. Hlavním referujícím plenární části byl T. Pilch zastupující Varšavskou univerzitu, který kriticky analyzoval současnou politiku, úpadek hodnot, rezignaci na sociální spravedlnost a sociální rovnost. Kritizoval neoliberalismus, který podle něj startuje devoluci společnosti prostřednictvím vypjatého individualismu a rivality, hlavní pochybnou hodnotou je dle něj zisk a základní podporovanou vlastností je chtivost. Současnou společnost charakterizoval jako společnost zprivatizovaných ambicí. Vzdělávací i sociální politika označil za minimalistickou, jejímž důsledkem je atomizace společnosti, marginalizace, ospravedlňování chudoby a bídy. Chybí skutečná podpora aktivního občanství, rezignuje se na principy sociální spravedlnosti a rovnosti. Upozornil na nutnost zachování procedurálních mechanismů demokratických společností, dostatečnou (nejen finanční) podporu vzdělávání, potřebu reagovat na nepříznivý demografický vývoj. Za důležité považuje orientovat se na práci s mladými lidmi, vytvářet a prosazovat různé formy podpory lidí žijících v chudobě, zaměřit se na podstatně větší a cílenou podporu seniorů.

Plenární jednání svým vystoupením uzavřel A. F. Börner z Katolické univerzity v Eichstättu-Ingolstadtu. Jeho vystoupení se také neslo ve značně kritickém duchu, neboť současnou společnost nazýval společností bez zodpovědnosti, soudí, že žijeme ve společnosti, která produkuje život v permanentním ohrožení a strachu. Upozorňoval na to, že žijeme v krizi humanizmu a kulturního kapitálu. Zdůrazňoval nutnost reforem vysokoškolského vzdělávání (tedy nejen sociálních pedagogů), neboť vysoké školy podle něj produkují egocentriky bez potřebných sociálních kompetencí. Vize globální společnosti není

možno dosáhnout bez respektu k druhému a tolerance. Kladl si zároveň otázku, jak toho dosáhnout, když toto chybí i u lidí v rámci jedné kultury, natož při kontaktu lidí z různých kultur. Cílem pedagogické činnosti by tedy měla být výchova k partnerství, odpovědnosti za sebe, svou rodinu, ale i za stát. Vysoké školy se nemohou zaměřovat jen na odbornost, výchovu k profesi, ale musí převzít odpovědnost za výchovu studentů k aktivnímu občanství, za spolupráci mezi lidmi z různých společenských vrstev a kultur.

Po společném jednání v plénu se dále pracovalo ve (výše uvedených) dvou sekcích, autorka tohoto článku se zúčastnila jednání sekce Základní prostředí života člověka. Sekci zahájilo vystoupení P. Mühlpachera, který na sjezdu zastupoval Slovenskou republiku (v současné době působí na Pedagogické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě). Ve svém příspěvku upozornil na současná společenská rizika, nárůst chudoby a prohlubování patologických jevů v různých typech prostředí. Jednání sekce vedla E. Syrek (Slezská univerzita Katovice), která se zaměřila na význam rodinného prostředí a jeho vliv na výchovu ke zdraví. Součástí jednání sekce bylo také vystoupení autorky textu o proměnách sociální pedagogiky v posledních dvou dekadách v České republice. Následná diskuse se zaměřila především na rodinné prostředí, výsledky různých výzkumů rodinného prostředí, kvalitu výchovy v rodině a nutnost podpory chudých rodin. První den sjezdu zakončila příjemná neformální společenská večeře.

Druhý den sjezdového jednání zahájilo plenární vystoupení W. Theisse (Varšavská univerzita), který se zabýval historickým vývojem sociální pedagogiky v Polsku, zhodnotil zejména význam H. Radlińské v rámci středoevropské sociální pedagogiky. Připomenul především její praktické snahy, návrhy v oblasti sociální a osvětové práce, zaměřenost na chudé rodiny. Přiblížil její představy reformy sociální politiky ještě v období před druhou světovou válkou, které se v mnohém blíží současným potřebám, a to zejména akcentem na sociální solidaritu. V oblasti cílů vzdělávání připomenul její důraz na výchovu k aktivnímu občanství. Druhým referujícím byl A. Radziewicz-Winicki (Univerzita v Zelené Hoře), který měl obsahově netradiční příspěvek na pomezí sociologie a filozofie. Soustředil se především na vztah magie a pozitivizmu. Vycházel z myšlenek M. Webera, který „svými názory očaroval svět“. Zamýšlel se nad tím, zda toto očarování probudilo magii myšlení.

Dále se účastníci sjezdu rozdělili do dvou sekcí s názvy Člověk a prostředí v situaci ohrožení a Marginalizace a vyloučení. Autorka článku sledovala jednání první sekce, kterou otevřel příspěvek M. Konopczyńského (Pedagogium), který se zabýval kvalitou penitenciární péče, upozorňoval na její limity a nedostatky. Další vystoupení měla E. Jarosz (Slezská univerzita Katovice), hovořila o problému domácího násilí v Polsku a jeho dopadech zejména na život dítěte, připomenula analýzu domácího násilí, kterou zpracovala s kolegyní A. Nowak ze stejného pracoviště pro jednání polské vlády v minulém roce. Diskuse v sekci se týkala příčin marginalizace a sociálního vyloučení a upozorňovala na jejich následky a možnosti jejich zmírňování.

Odpoledne se opět otevřelo plenární jednání, na němž vystoupil s kritikou současných vzdělávacích reforem B. Śliwerski (Křesťanská teologická akademie). Vycházel ze srovnání mezi evropskými zeměmi, připomínal data získaná ze studií OECD, výsledky mezinárodních srovnávacích výzkumů např. PISA. Současné vzdělávací reformy realizované v Polsku považuje za nedostatečné. Pozornost ve svém referátu také zaměřil na spolupráci rodiny a školy, fungování či spíše neexistenci školních rad. Tento problém vztahoval k nedostatečně zakotveným demokratickým procesům v polském školství. Plenární jednání druhého dne sjezdu uzavřelo společné vystoupení E. Marynowicz-Hetki a D. Urbaniak-Zajac (obě vystupující jsou z Univerzity v Lodži), které se ve společném dialogu zamýšlely nad směřováním sociální pedagogiky, jejími úkoly vzhledem k proměnám společnosti, na nedostatečně reflektovaný princip spravedlnosti a solidarity. V samotném závěru se rozvinula bohatá diskuse mnoha zúčastněných, pro mnohé byl charakteristický kritický pohled na polské školství,

společenskou situaci, ale i upozorňování na možnosti a příležitosti, kterou tato situace přináší pro sociální pedagogiku.

Třetí den sjezdu se zaměřil na sociální koučink, jednání opět probíhala v plénu a odborných skupinách. Jednotlivá vystoupení se zabývala sociálním koučinkem osob ohrožených sociálním vyloučením, metodami práce založených na participaci a možnostech uplatňování empowermentu. Celé jednání třetího dne tvořily výstupy z projektu Sociální koučink podporovaného Evropským sociálním fondem, který realizovala Univerzita kardinála S. Wyszyńskiego ve Varšavě ve spolupráci s Centrem wspierania aktywnosci lokalnej a Katolickou univerzitou v Eichstättu-Ingolstadtu.

Shrneme-li na závěr tohoto článku jednání V. sjezdu, tak se během něj potvrdil očekávaný rozdíl mezi českou a polskou sociální pedagogikou v jejím širokém rozkročení přesahujícím pedagogiku (v Polsku je to obor svým pojetím skutečně multidisciplinární, i když se hlásí do skupiny pedagogických věd, jehož samozřejmou součástí je sociální práce). Překvapivý však byl velmi kritický duch převážné většiny příspěvků, ať plenárních či v jednotlivých sekcích. Nekladl se důraz na exaktní prezentaci výsledků výzkumů, spíše se hledaly možnosti, jak tyto poznatky aplikovat v sociálně pedagogické praxi včetně až maximalisticky pojatých návrhů na reformu vzdělávací a sociální politiky. Je jen škoda, že z České republiky se jednání sjezdu nezúčastnilo více osob, v mnoha ohledech bylo pro českého účastníka jednání sjezdu zajímavé a podnětné.

LITERATURA

- Kamiński, A. (1957). Różne formy samorządnej działalności młodzieży. *Głos Nauczycielski*, 15, 27–38.
- Pilch, T., & Smolinska-Theiss, B. (Ed.) (1984). *Pedagogika społeczna- poszukiwania i rozstrzygnięcia*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Theiss, W. (2013) O zjazdach pedagogów społecznych (1937- 1981). In Pilch, T., Sosnowski, T. *Zagrożenia człowieka i idei sprawiedliwosci społecznej*. (s. 23–38). Warszawa: Wydawnictwo Zak.
- Wroczeński, R. (1957). O właściwe widzenie zagadnień wychowawczych. *Głos Nauczycielski*, 15, 11–26.

Dana Knotová
Filozofická fakulta, Masarykova univerzita